

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değer Sınıflandırmaları Bağlamında İncelenmesi: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gökhan IZGAR¹

1 Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, g.izgar@hotmail.com ORCID: 0000-0002-6835-9701

Gönderilme Tarihi: 16..05.2025 Kabul Tarihi: 31.10.2025 DOI: 10.37669/milliegitim.1700108

Atıf: “Izgar, G. (2025). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının değer sınıflandırmaları bağlamında incelenmesi: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi. *Millî Eğitim*, 54(1), 1173-1206. DOI: 10.37669/milliegitim.1700108”

Öz

Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli olarak isimlendirdiği yeni bir bakış açısıyla birçok dersin öğretim programını yenilemiştir. Modelde eğitim sisteminin yetiştirmeyi amaçladığı “bilge neslin” özellikleri Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında açıklanmıştır. Çerçeve, öğrencilere hangi değerlerin hangi öğretim uygulamaları ile kazandırılacağı yönünde bir bakış açısı sunmaktadır. Diğer taraftan değer sınıflamaları konusu değer eğitimi çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Değer sınıflandırmaları, değer eğitimi açısından “Ne öğreteceğiz?” sorusunun cevabını vermektedir. Yani değer sınıflandırmaları, öğretim programlarında hangi değerlere yer verilmesi gerektiği hususunda kaynak olmaktadır. Bu kapsamda bu araştırma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi bağlamında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda hangi değerlere yer verildiğini ve bu değerlerin hangi değer tipleri içerisinde sınıflandığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma metodolojisi içerisinde yer alan doküman incelemesine göre gerçekleştirilen bu çalışmada veriler Millî Eğitim Bakanlığının resmî internet sitesinde yayımlanmış olan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndan elde edilmiştir. Elde edilen veriler doküman analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi’nde yer alan değerlerden mütevazılık ve sabır değerlerine 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediğini göstermektedir. Araştırma, öğretim programının bütününde öğrencilere kazandırılacak değerlerin sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerler olmak üzere altı tipte sınıflandığını göstermekte ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi bağlamında program geliştirme ve program değerlendirme çalışmalarına bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, sosyal bilgiler, değer eğitimi, değer sınıflandırmaları

An Analysis of the Social Studies Curriculum in the Context of Value Classifications: The Virtue-Value-Action Framework in the Century of Türkiye Education Model

RESEARCH ARTICLE

Abstract

The Ministry of National Education has renewed the curriculum of many courses with a new perspective called the Century of Türkiye Education Model. In the model, the characteristics of the “wise generation” that the education system aims to raise are explained within the scope of the Virtue-Value-Action Framework. The framework offers a perspective on which values can be imparted to students through which teaching practices. On the other hand, the subject of value classifications has an important place in value education studies. Value classifications answer the question of “what will we teach” in terms of value education. In this context, this research aims to reveal which values are included in the Social Studies Course Curriculum and which value types these values are classified into. In this research, which was designed according to document review, the data were obtained from the 2024 Social Studies Course Curriculum. The data were analyzed through document analysis. Research findings show that the values of modesty and patience, which are among the values included in the Virtue-Value-Action Framework, are not included in any grade level of the 2024 Social Studies Course Curriculum. The research shows that the values to be imparted to students in the curriculum are classified into six types: social, national, scientific, economic, aesthetic. The research offers a perspective on program development and program evaluation studies in the context in the Century of Türkiye Education Model Virtue-Value-Action Framework.

Keywords: Virtue-Value-Action Framework, social studies, value education, value classifications

Giriş

Eğitimin önemli amaçlarından biri, öğrencileri yaşadıkları toplumsal hayat içerisinde sorumlu ve donanımlı vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Öğrencilerin gelecek yaşamlarında toplumda sorumlu birer vatandaş olarak yer alabilmeleri ise ancak onların sosyal bilgilerle donatılmasıyla mümkündür (Mathé & Elstad, 2020). Okullarda sunulan sosyal bilgiler eğitimi; sosyal bilgi, yaşam becerileri ve demokratik tutumlarla ilgili temel sorunları ele alan ve öğrencileri sosyal hayata hazırlayan kapsamlı bir programdan oluşmaktadır (Ross, 2014). Sosyal bilgiler eğitimi, öğrencileri iyi vatandaşlık için gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmak ve aynı zamanda demokrasi gibi normatif değerleri aşımak için kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşımdır (Blennow & Olson, 2023). Uluslararası düzeyde sosyal bilgiler eğitimcileri için önemli bir mesleki dernek olan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi sosyal bilgilerin temel amacını şu şekilde açıklamaktadır: “...gençlerin birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli, demokratik bir toplumun

vatandaşları olarak kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmaktadır.” (National Council for the Social Studies [NCSS], 1994).

Sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi birçok disiplinden faydalanarak koordineli ve sistematik bir içerik ile (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018; NCSS, 1994) öğrencilere disiplinler arası okuryazarlık, eleştirel düşünme, sorgulama ve iletişim becerilerini geliştirme fırsatları sunar ve böylece demokratik bir toplumda aktif katılıma hazırlar (Garwood vd., 2021). Bu bakımdan sosyal bilgilerin toplumsal etkinliklerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boylamda incelendiği disiplinler arası bir yapısı vardır. Dolayısıyla sosyal bilgiler, bireyin hem kendi hayatı ile hem de yaşadığı sosyal ortam ile etkileşimini geçmişten günümüze değişim ve süreklilik bağlamında ele alır (MEB, 2024a).

Sosyal bilgilere yönelik farklı bakış açıları mevcuttur. Bir bakış açısı sosyal bilgiler eğitimi sosyal bilim olarak görürken, bir diğeri sosyal eğitim olarak görür. Sosyal bilim bakış açısına göre sosyal bilgiler her bir disiplini kendi başına bir varlık olarak ele alır ve disiplinler arası öğretim nadiren önemlidir. Sosyal eğitim bakış açısı ise bir toplulukta yaşamın toplumsal zorluklarına odaklanır ve içerik toplumsal taleplere göre belirlenir. Öğrenciler sosyal bilim perspektifinden sosyal bilgiler içeriğine sosyal eğitim bakış açısıyla bakabildiklerinde; sosyal bilgilerde öğrenilen kavramları anlama, analiz etme, yorumlama ve uygulama becerileri kazanabilirler. Bu yönüyle sosyal bilgiler eğitimi, sosyal ve politik konular etrafında disiplinler arası öğrenmeye yönelmeyi amaçlar (Carter, 2017). Bu noktada sosyal bilgiler eğitimi ile bir taraftan öğrencilere kavramsal, okuryazarlık, sosyal ve duygusal öğrenme gibi çeşitli beceriler kazandırılmaya çalışılırken diğer taraftan evrensel, sosyal ve kültürel değerler de kazandırılmaya çalışılır (MEB, 2024a).

Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi

Türk eğitim sistemi öğrencilere kültürel, sosyal, evrensel, millî ve manevi değerlerin aktarılmasını önemli amaçlarından birisi olarak görmektedir (Resmî Gazete, 1973). Bu amacın gerçekleştirilebilmesi ise Millî Eğitim Bakanlığının 2010 yılında yayımladığı “İlk Ders” genelgesi ile şu şekilde açıklanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2010): “...Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirlerine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en

önemli etken eğitimidir. Bu kazanımların öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır.”

Sosyal bilgilerin değer eğitimi gerçekleştirilmede önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Çünkü değerler bir milletin millî, manevi ve kültürel öğelerinden temel alan, geçmişten bugüne taşınan ve geleceğe aktarılan öz miraslarıdır (MEB, 2018). Bu noktada sosyal bilgiler ders içeriğinin tarihsel bir yapıya sahip olması, farklı kültür ve hayat hikâyelerini aktarması ve çok disiplinli bir yapıya sahip olması değer eğitimi bağlamında çok önemli görülmektedir (Gömlüksiz & Cüro, 2011). Dolayısıyla sosyal bilgiler, toplumsal hayatın devamı ve bütünlüğü için önemli olarak görülen değerlerin öğrencilere aktarılmasını önemli bir işlev olarak görür. Türk eğitim sisteminde birçok ders içeriğinde değer eğitime dolaylı yoldan yer verilirken sosyal bilgilerin doğası gereği değer eğitime doğrudan yer verilmektedir. Bu noktada Türk eğitim sistemi içerisinde öğrencilere kazandırılacak değerlerin ağırlıklı olarak sosyal bilgiler eğitimi ile işe koşulduğu söylenebilir (MEB, 2024a).

Tarihsel perspektifte toplumsal ve bilimsel gelişmeler ışığında sosyal bilgiler öğretim programı günün koşullarına uygun olarak güncellenmiş ve öğrencilere kazandırılacak değerler açısından farklı uygulamalara yer verilmiştir. 1924, 1936, 1948 ilkokul programlarında sosyal bilgiler dersinin içeriği tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi disiplinlerden faydalanarak oluşturulmuştur ve ayrı dersler olarak verilmiştir. Bu ders 1968 ilkokul programlarında “Sosyal Bilgiler” adı altında yürürlüğe konulmuştur (Çoban & Akşit, 2005). 1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda değer eğitime, programın genel ve özel amaçlarında yer verilmiştir. Programın genel ve özel amaçlarında öğrencilere kazandırılacak değerler (örneğin adil olma, bağımsızlık, çalışkanlık) açıkça belirtilmiş olmasına rağmen bu değerlerle ilgili hedef davranışlara (kazanım) yer verilmemiştir (Keskin, 2008). 1998 programdan farklı olarak 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın birçok boyutunda değerlere daha fazla yer verilmiştir. Özellikle öğrencilere kazandırılacak değerler kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Yine programda değer eğitiminin hangi değer eğitimi yaklaşımları ile yürütülebileceğine yönelik açıklamalara da yer verilmiştir (MEB, 2005).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ise öğretim programlarının perspektifi başlığı altında öğrencilere kazandırılacak değerler hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Temel eğitimin bütün öğretim programlarında öğrencilere kazandırılacak temel değerler kök değer olarak adlandırılmış ve bu kök değerlere Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da yer verilmiştir. Program, değerleri bir toplumun geleceği olarak görmektedir. Programa göre toplumsal hayatın bütünlüğünü ve devamını sağlamak ancak o toplumu oluşturan bireylerin sosyal, millî, manevi ve evrensel değerleri benimsemesi ile mümkün olabilecektir. Bundan dolayı program her bir öğrenciye uygun ahlaki kararlar alma, bunları eylemlerine yansıtma yeterliği kazandırmayı hedeflemektedir. Programın asli hedefi temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Bireylerin yetiştirilmesi noktasında öğretim programı, öğrenme-öğretme ortamları, öğretim materyalleri, sosyal etkinlikler, rehberlik hizmetleri, eğitim ile ilgili yasal metinlerin önemi de göz önüne alınmıştır. Program bu anlayışla değerleri ayrı bir öğrenme alanı olarak ele almamış aksine bir bütün olarak görmüştür. Programda yer alan kök değerler (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımsever) hem kendileri hem diğer kök değerler hem de ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ilişkilendirilerek öğrencilerin değer sistemleri oluşturulmaya çalışılmıştır (MEB, 2018).

Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi

MEB, 2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) olarak isimlendirdiği eğitim modeli ile Türk eğitim sisteminin bütün öğretim kademelerinde birçok dersi kapsayan yeni bir uygulamaya geçmiştir. Bu model ahlak ve erdem sahibi, iyiyi, doğruyu, faydalı olanı yapan bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Modelin önemli bir ilkesi sorgulayan, problem çözen, sorumluluk ve doğru karar alabilen nesiller yetiştirmektir. Modelde birey; bilişsel, duyuşsal, bedensel, sosyal ve manevi gelişim alanlarıyla bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda değerler, kapsayıcı bir anlayışla eğitim sistemini tamamlayan bir olgu olarak modelde yer almaktadır ve öğretim programları aracılığı ile millî, manevi ve insani değerlerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2024b). Bu kapsamda öğrencilere kazandırılacak değerlerin eğitim uygulamalarına yansması Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi ile açıklanmaktadır.

Erdemler, bireyin ruhsal olgunluğa ulaşmasını sağlayan eğilimlerdir. Bireyler, bu erdemleri yaşantıları sonucu oluşturdukları kendi değer sistemi ile kazanabilmektedir. Bireyin oluşturduğu bu değer sistemi eylemlerine yansımaktadır. Bu kapsamda bireyde oluşacak değer sistemi Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi ile şekillenmektedir. Çerçevede yer verilen değerlerin ana kaynağı kadim kültürümüzün oluşturduğu millî ve manevi değerlerdir ve bu değerlerin evrensel yönü de dikkate alınmıştır (MEB, 2024c).

2018 öğretim programlarında temel amaç öğrencilere kazandırılacak kök değerler ile onların değer sistemleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Böylece öğrenciler davranışlarını değer sistemleri ölçüsünde şekillendirebileceklerdir (MEB, 2018). Ancak TYMM 2018 öğretim programlarından farklı olarak öğrencilerin eylemlerinden değerlere, değerlerinden erdemli insana ulaşabileceğini belirtmektedir. Modelin öne sürdüğü çerçeve saygı, sorumluluk ve adalet değerlerini çatı değerler olarak ele almaktadır. Çatı değerler, altında oluşturulan alt değerler ile etkileşime geçerek bir değer çerçevesi sunmaktadır. Tasarruf, sabır, mahremiyet, mütevazılık, sağlıklı yaşam ve çalışkanlık değerleri insan ile ilişkili değerlerdir. Sevgi, dostluk, özgürlük, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik ve aile bütünlüğü değerleri aile ve sosyal çevre ile ilişkili değerlerdir. Temizlik, duyarlılık, estetik ve merhamet değerleri ise fiziksel çevre alanları ile ilişkili değerlerdir. Böylece model “Huzurlu Aile ve Toplum” ile “Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan” nihai hedeflerini gerçekleştirebilecektir (MEB, 2024c).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yenilenen öğretim programlarından birisidir. Bu program ile öğrencilere çeşitli beceriler ve eğilimler ile değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir. Değerler 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen öğrencilerde olması gereken özelliklerle ilişkilendirilmiştir. Bu kapsamda Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi’nde programda yer alan değerler, programın öğrenme-öğretme süreci ile kazandırılmaya çalışılmaktadır (MEB, 2024a).

Değer Sınıflandırmaları

Öğretim programının içerik boyutunda öğrencilere nelerin öğretileceğine karar verilir, öğretilecek konuların tespiti yapılır (Demirel, 2008). Bu kapsamda değer eğitimi açısından değer sınıflandırmaları “Ne öğreteceğiz?” sorusuna cevap vermektedir. Yani değer sınıflandırmaları, öğretim programlarında hangi değerlere yer verilmesi gerektiği hususunda kaynak olur.

İlter'e (2020) göre literatürde değer kavramı açıklanırken farklı değer tipleri ortaya çıkmış ve değerler değer tiplerine göre hiyerarşik olarak sınıflandırılmıştır. Değer sınıflandırmaları konusundaki ilk araştırmalardan birisi Spranger tarafından gerçekleştirilmiştir. Spranger (1928'den akt. Güngör, 1998) değerleri estetik (biçim ve uyum), ekonomik (kullanışlılık ve pratiklik), politik (güç, etki, iktidar), bilimsel (bilgi, muhakeme etme), sosyal (sevme, yardım etme) ve dinî (ilahi ve ideal olan) değerler olmak üzere altı türde sınıflandırmıştır. Değer alanında önemli araştırmacılardan biri olarak kabul edilen Rokeach (1973) değerleri amaç ve aracı değerler olmak üzere 36 değeri iki ana başlık altında sınıflandırmıştır. Değer çalışmaları sahasında geliştirdiği model ile öne çıkan Schwartz (1992) değerleri, değişime açıklık, muhafazakârlık, öz aşkınlık ve öz genişletim boyutlarında incelemiştir. Winter ve diğerleri (1998) ise değerleri toplumsal, bireysel ve aile değerleri olmak üzere üç kategoride sınıflandırmışlardır. Özensel'e (2003) göre felsefe sahasında değerler hazcı (haz-acı), zihinsel (doğruyanlış), ahlaki (iyi-kötü), estetik (güzel-çirkin), dinî (sevap-günah) değerler olmak üzere beş kategoride incelenmektedir. Ülken (2001) değerleri içkin (fikir, sanat), aşkın (ahlâk, din) ve normatif (dil, hukuk, iktisat) değerler olmak üzere açıklarken Acat ve Aslan (2012) değerleri geleneksel (adalet, sevgi, hoşgörü vb.), kişisel (öz saygı, öz denetim vb.), sosyal (mahremiyet, merhamet vb.), millî (vatanseverlik, bayrak vb.), bilimsel (eleştirel olma, akılcı olma vb.) değerler olmak üzere beş kategoride incelemişlerdir.

Görüldüğü üzere literatürde değer kavramı üzerine farklı sınıflamalar yapılmaktadır. Esasen birey sosyal, kültürel, estetik, politik, manevi yönleriyle bir bütün olarak var olur. Bireyin bu yönleri onun değer sistemini oluşturur. Adalet, sorumluluk, saygı gibi değerler sosyal yönünü; millî bilinç, kültürel mirasa saygı gibi değerler kültürel yönünü; sanat, biçim gibi değerler estetik yönünü; güç, etki gibi değerler politik yönünü; ahlak, dinî inanç gibi değerler manevi yönünü etkilemektedir. Dolayısıyla değer sisteminin oluşumu bireyin her bir yönünün farklı değerler ile zenginleştirilmesine bağlıdır. Diğer taraftan topluma ait değer sisteminin yeni nesle aktarılması ise eğitimin önemli işlevlerinden birisidir. Bu kapsamda yeni nesle hangi değerlerin aktarılacağı hususunda literatürde genel olarak kabul gören sosyal, ekonomik, estetik, bilimsel, millî, dinî, politik (Acat & Aslan, 2012; Güngör, 1998; Özensel, 2003; Schwartz, 1992; Ülken, 2001; Winter vd., 1998) değer sınıflamalarından faydalanılmakta ve bu değer tipleri öğretim programları aracılığı ile öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli olarak isimlendirdiği yeni bir bakış açısıyla birçok dersin öğretim programını yenilemiştir. Yenilenen öğretim programları 2024-2025 eğitim öğretim yılı itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Yenilenen bu öğretim programlarından birisi de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'dır (MEB, 2024b).

Modelde eğitim sisteminin yetiştirmeyi amaçladığı “bilge neslin” özellikleri Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında açıklanmıştır. Çerçeve, öğrencilere hangi değerlerin hangi öğretim uygulamaları ile kazandırılacağı yönünde bir bakış açısı sunmaktadır (MEB, 2024c). Çerçevede öğrencilerin kendi değer sistemlerini oluşturabilmeleri için gerekli olan çatı değerler ve bu çatı değerlerle ilişkili değerlerden (toplam 20 değer) bahsedilmiştir. Bu değerler, çerçevenin ana bileşenini oluşturmaktadır. Ancak eğitim sistemimiz içerisinde yer alan farklı derslerin öğretim programları, söz konusu çerçevede bahsedilen değerlerden farklı değerler de öğrencilere kazandırmaya çalışmaktadır. Bu noktada öğrencilerin değer sistemlerinin oluşabilmesinde öğretim programlarında hangi değerlere ve değer tiplerine yer verildiğinin bilinmesi önemli bir husustur. Böylece öğretim programlarında yer verilen değerler ve değer tipleri ile modelin öne sürdüğü çerçevenin uyumunun bilinmesi modelin teorik yapısının anlaşılmasına katkı sağlayabilecektir. Diğer taraftan kazandırılması amaçlanan değerlerin öğretim programlarında ne sıklıkla yer aldığının bilinmesi de önemli görülmektedir. Çünkü sarmal programlama yaklaşımına göre öğretim programında yer alan değerlerin sınıf düzeyleri açısından dengeli bir şekilde dağılmış olması gerekmektedir. Sınıf düzeyi ilerledikçe bu değerlerin göreceli olarak derinliğinin artması ve kapsamının genişlemesi öğrencilerin bilgi, beceri ve değerleri öğrenmesinde önemli görülmektedir (Demirel, 2008; Izgar, 2024).

Bu noktada bu araştırmanın temel amacı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi bağlamında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerleri belirlemek, bu değerlerin hangi değer tipleri içinde sınıflandığını ortaya koymak ve değerlerin programda hangi sıklıkla yer aldığını incelemektir. Bu temel amacın gerçekleşmesi, söz konusu programın olası etkisi hakkında bir fikir verebilir. Şöyle ki; programda yer alan değerler ve bu değerlerin bağlı olduğu farklı değer tiplerinin ortaya çıkartılması ile program ve Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi arasındaki uyumun görülebilmesi imkânı

ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla program ile söz konusu çerçeve arasındaki uyum hakkında, program değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarına katkı sağlanabilecektir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma metodolojisi kapsamında doküman incelemesine göre gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi araştırılacak olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini ifade eder. Ders kitapları, programlar, yazışmalar gibi resmî belgeler nitel metodolojide veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, Millî Eğitim Bakanlığının (MEB, 2024a) resmî internet sitesinde yayımlanmış olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Doküman incelemesinde veri analizi şu altı aşamada gerçekleşir: Araştırma verilerini oluşturma, veri setinden örneklem seçme, kategorileri belirleme, kod oluşturma, kategori ve kodlar arası bağlam kurma, sayım sistemi (Bailey, 2008). Veri analizinin ilk aşamasında araştırılan konuya ait verilere yani öğretim programının tüm sınıf düzeylerine ulaşılmıştır. İkinci aşamada incelenecek veri setinin tümünü zaman ve maliyet açısından analiz etme imkânı olduğundan örneklem seçme işlemi yapılmamıştır, programın bütünü analize tabi tutulmuştur. Üçüncü aşamada konu ile ilgili literatür incelenmiş ve literatürde yer alan değer sınıflandırmaları kategori olarak belirlenmiştir. Bu noktada sosyal, ekonomik, estetik, bilimsel, millî, dinî ve politik değerler veri analizi sürecinde kategori olarak ele alınmıştır. Dördüncü aşamada programda yer alan değer ifadeleri sözcük, tema, kavram olacak şekilde belirlenerek kodlama birimi oluşturulmuştur. Beşinci aşamada oluşturulan kodlar ile daha önce belirlenen kategoriler arasındaki bağlantı kurulmuştur. Diğer bir deyişle programda yer alan değerler söz konusu kategoriler içerisinde sınıflandırılmıştır. Veri analizinin son aşamasında ise kategoriler ve kodlar tablolarla anlaşılır hâle getirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırma yorumlarının gerçeği ne derece yansıtıp yansıtmadığı ile ilgilidir ve inandırıcılık kavramı ile açıklanmaktadır. Bu noktada inandırıcılığı sağlayabilmek için veri analizi için oluşturulan kategoriler ve kodların, incelenen program ile ne kadar uyumlu olduğuna yönelik uzman görüşüne başvurulmuştur ve uzman görüşü teyidi alınmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Eğitim bilimleri alanında uzman iki öğretim üyesinden alınan geribildirimler dikkate alınarak veri analizi için oluşturulan kategoriler ve kodlara son hâli verilmiş ve veri analizine geçilmiştir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik teyit edilebilirlik kavramı ile açıklanmaktadır ve verilerin analizindeki kodlamalar arasındaki uyumunu ifade eder (Creswell, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu noktada incelenen programa ait veri analizi iki farklı tarihte yapılarak kodlar oluşturulmuş ve bu kodlamalar arasındaki uyuma bakılmıştır. Kodlar arasındaki uyumu Miles ve Huberman (1994) şu şekilde formüle etmektedir: “Kodlamalar Arası Görüş Birliği / Kodlamalar Arası Görüş Birliği + Kodlamalar Arası Görüş Ayrılığı”. Bu formülasyon sonucu kodlar arasındaki uyum %96 olarak hesaplanmıştır. Uyum sağlamayan kodlar tekrar incelenerek ve uzman görüşüne başvurularak verilere son hâli verilmiştir.

Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinden oluşmaktadır. Öğretim programının öğrenme çıktısı, içerik, öğrenme-öğretme sürece ve ölçme-değerlendirme boyutlarında yer alan değerler ve bu değerlere ait sınıflandırma her sınıf düzeyi ve programın bütünü için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Diğer taraftan programın analizinde Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yer alan çatı değerler ile çatı değerlerle ilişkili diğer değerler analiz biriminde açıklanmıştır. 4. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerler ve bu değerlere ait sınıflandırma Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Öğretim Programının 4. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Değerler ve Bu Değerlere Ait Sınıflandırma

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Farklılıklara saygı	3	1	10	--	14
	Aile bütünlüğü (Çatı değerle ilişkili değer)	6	1	15	--	22
	Sorumluluk (Çatı değer)	--	--	6	--	6
	Adalet (Çatı değer)	--	--	1	--	1
	Dostluk (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	--	2
	Dürüstlük (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Saygı (Çatı değer)	--	--	3	--	3
	Yardımseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	--	2
	Dayanışma	--	--	8	--	8
	Hoşgörü	--	--	1	--	1
	Temizlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Sevgi (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Sağlıklı yaşam (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Toplumsal birlik	4	1	14	--	19
	Çevrecilik	6	2	17	1	26
	Duyarlılık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Hak	--	--	4	--	4
	Fedakârlık	2	--	6	--	8
	Demokratik olma	4	1	11	--	16
	Uzlaşma	--	--	1	--	1
	Mahremiyet (Çatı değerle ilişkili değer)	4	1	6	--	11
	Barışçıl olma	--	--	1	--	1
	Azim	--	--	1	--	1
Millî Değerler	Vatanseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	3	1	13	--	17
	Millî bilinç	--	--	1	--	1
	Cumhuriyet	5	2	14	1	22
	Atatürk	3	1	12	--	16
	Millî bayramlar	--	--	7	--	7
	Bağımsızlık	--	--	1	--	1
Bilimsel Değerler	Kanıtı önem verme	6	--	3	--	9
	Doğru bilgi	--	--	2	--	2
	Merak	--	--	10	--	10
	Keşfetme	--	--	1	--	1
	Eleştirel bakış	--	--	1	--	1
	Özgünlük	--	--	1	1	2
	Bilime önem verme	4	1	21	1	27
	Muhakeme etme	--	--	1	--	1

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Ekonomik Değerler	Tasarruf (Çatı değerle ilişkili değer)	5	--	10	--	15
	Bilinçli tüketim	7	--	15	1	23
Estetik Değerler	Estetik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Sanat önem verme	--	--	5	--	5
Toplam (f)	41 değer	62	12	237	5	316

Tablo 1'e göre öğretim programının 4. sınıf düzeyinde 41 adet değer yer almaktadır. Bu değerler sosyal, millî, bilimsel, ekonomik ve estetik değerler olmak üzere 5 kategoride sınıflanmaktadır. Programın 4. sınıf düzeyinde en çok sosyal değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yer alan değerlerden çalışkanlık, merhamet, mütevazılık, özgürlük ve sabır değerlerine öğretim programının bu sınıf düzeyinde yer verilmediği görülmektedir. 5. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme çıktısı, içerik, öğrenme-öğretme sürece ve ölçme-değerlendirme boyutlarında yer alan değerler ve bu değerlere ait sınıflandırma Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2

Öğretim Programının 5. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Değerler ve Bu Değerlere Ait Sınıflandırma

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Farklılıklara saygı	4	1	10	--	15
	Aile bütünlüğü (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Sorumluluk (Çatı değer)	5	1	21	--	27
	Adalet (Çatı değer)	--	--	3	--	3
	Dostluk (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Dürüstlük (Çatı değerle ilişkili değer)	3	--	--	--	3
	Saygı (Çatı değer)	--	--	1	--	1
	Yardımseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	7	1	12	--	20
	Dayanışma	7	1	13	--	21
	Temizlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	--	2
	Sevgi (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Toplumsal birlik	11	2	9	1	23
	Çevrecilik	9	1	24	1	35
	Duyarlılık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Hak	5	1	22	--	28
	Fedakârlık	--	--	1	--	1
	Demokratik olma	3	1	11	--	15
	Eşitlik	--	--	1	--	1

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Mahremiyet (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	5	--	5
	Özgürlük (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	9	--	9
	Azim	--	--	1	--	1
Millî Değerler	Vatanseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	7	--	7
	Millî bilinç	--	--	2	--	2
	Cumhuriyet	3	1	13	--	17
	Millî bayramlar	--	--	1	--	1
	Bağımsızlık	--	--	5	--	5
Bilimsel Değerler	Kanıtı önem verme	2	--	2	--	4
	Doğru bilgi	5	--	3	--	8
	Merak	1	--	5	--	6
	Eleştirel bakış	1	--	1	--	2
	Özgünlük	--	--	2	--	2
	Bilime önem verme	--	--	2	--	2
	Muhakeme etme	--	--	1	--	1
Ekonomik Değerler	Tasarruf (Çatı değerle ilişkili değer)	3	1	9	2	15
	Bilinçli tüketim	4	1	23	1	29
	Üretken olmak	--	--	3	--	3
Estetik Değerler	Estetik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	1	2
	Sanat önem verme	--	--	3	--	3
Toplam (f)	38 değer	73	12	240	6	331

Tablo 2'ye göre öğretim programının 5. sınıf düzeyinde 38 adet değer yer almaktadır. Bu değerler sosyal, millî, bilimsel, ekonomik ve estetik değerler olmak üzere 5 kategoride sınıflanmaktadır. Programın 5. sınıf düzeyinde en çok sosyal değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yer alan değerlerden çalışkanlık, merhamet, mütevazılık, sabır ve sağlık yaşam değerlerine öğretim programının bu sınıf düzeyinde yer verilmediği görülmektedir. 6. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme çıktısı, içerik, öğrenme-öğretme sürece ve ölçme-değerlendirme boyutlarında yer alan değerler ve bu değerlere ait sınıflandırma Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3

Öğretim Programının 6. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Değerler ve Bu Değerlere Ait Sınıflandırma

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Farklılıklara saygı	2	--	3	--	5
	Aile bütünlüğü (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	7	--	7
	Sorumluluk (Çatı değer)	4	2	23	--	29
	Adalet (Çatı değer)	--	--	1	1	2
	Dürüstlük (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Saygı (Çatı değer)	--	--	3	--	3
	Dayanışma	4	1	9	--	14
	Temizlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Sevgi (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Sağlıklı yaşam (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	--	2
	Toplumsal birlik	8	1	22	2	33
	Çevrecilik	3	1	19	1	24
	Duyarlılık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	5	--	5
	Hak	9	2	35	1	47
	Fedakârlık	--	--	1	--	1
	Demokratik olma	--	--	3	--	3
	Eşitlik	--	--	2	1	3
	Mahremiyet (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Barışçıl olma	--	--	1	--	1
	Azim	--	--	1	--	1
	Özgürlük (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	11	--	11
	İnsan onuru	--	--	1	--	1
	Çalışkanlık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
Millî Değerler	Vatanserverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	10	--	10
	Millî bilinç	--	--	4	--	4
	Millî bayramlar	--	--	2	--	2
	Bağımsızlık	--	--	1	--	1
	Millî değerler	4	1	7	2	14
	Bayrak	--	--	1	--	1

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Bilimsel Değerler	Kanıtı önem verme	2	1	3	--	6
	Doğru bilgi	4	--	5	--	9
	Merak	1	--	3	--	4
	Bilime önem verme	--	--	6	--	6
Ekonomik Değerler	Tasarruf (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Üretken olmak	6	1	14	1	22
Estetik Değerler	Estetik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	1	3
	Sanat önem verme	3	13	--	--	16
Dini Değerler	Dini bayramlar	--	--	1	--	1
	İslâm	9	2	28	2	41
	Maneviyat	--	--	3	--	3
	Dini inançlar	--	--	2	--	2
Toplam (f)	41 değer	59	25	252	12	348

Tablo 3'e göre öğretim programının 6. sınıf düzeyinde 41 adet değer yer almaktadır. Bu değerler sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerler olmak üzere 6 kategoride sınıflanmaktadır. Programın 6. sınıf düzeyinde en çok sosyal değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yer alan değerlerden dostluk, merhamet, mütevazılık yardımseverlik ve sabır değerlerine öğretim programının bu sınıf düzeyinde yer verilmediği görülmektedir. 7. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme çıktısı, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutlarında yer alan değerler ve bu değerlere ait sınıflandırma Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4

Öğretim Programının 7. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Değerler ve Bu Değerlere Ait Sınıflandırma

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Farklılıklara saygı	4	1	13	1	19
	Aile bütünlüğü (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Sorumluluk (Çatı değer)	--	--	6	--	6
	Adalet (Çatı değer)	--	--	8	--	8
	Dostluk (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Saygı (Çatı değer)	--	--	4	--	4
	Yardımseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	6	--	6
	Dayanışma	--	--	7	--	7
	Sevgi (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	4	--	4
	Sağlıklı yaşam (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Toplumsal birlik	1	--	7	1	9
	Çevrecilik	--	--	6	--	6
	Duyarlılık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	2	--	2
	Hak	--	--	11	--	11
	Fedakârlık	--	--	1	--	1
	Demokratik olma	7	2	25	5	39
Uzlaşma	--	--	2	--	2	

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Sosyal Değerler	Eşitlik	4	1	10	1	16
	Merhamet (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	3	--	3
	Barışçıl olma	--	--	9	--	9
	İnsan onuru	--	--	4	--	4
	Özgürlük (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	8	--	8
	Çalışkanlık (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	10	--	10
	Empati	--	--	9	--	9
	Vefa	--	--	1	--	1
Millî Değerler	Vatanseverlik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	8	--	8
	Millî bilinç	5	1	16	1	23
	Millî bayramlar	--	--	5	--	5
	Cumhuriyet	6	2	13	--	21
	Atatürk	--	--	3	--	3
	Millî değerler	--	--	2	--	2
	Bayrak	--	--	1	--	1
Bilimsel Değerler	Kanıtı önem verme	3	--	9	--	12
	Doğru bilgi	1	--	5	--	6
	Merak	1	--	3	--	4
	Keşfetme	--	--	3	--	3
	Eleştirel bakış	1	--	1	--	2
	Özgünlük	--	--	2	--	2
	Bilime önem verme	3	1	12	--	16
	Muhakeme etme	1	--	1	--	2

Kategori	Değer	Öğrenme Çıktısı (f)	İçerik (f)	Öğrenme-Öğretme Süreci (f)	Ölçme ve Değerlendirme (f)	Toplam (f)
Ekonomik Değerler	Tasarruf (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Üretken olmak	3	1	11	--	15
Estetik Değerler	Estetik (Çatı değerle ilişkili değer)	--	--	1	--	1
	Sanata önem verme	--	--	5	--	5
Dini Değerler	İslâm	--	--	2	--	2
	Maneviyat	--	--	2	--	2
Toplam (f)	46 değer	40	9	273	9	331

Tablo 4'e göre öğretim programının 7. sınıf düzeyinde 46 adet değer yer almaktadır. Bu değerler sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerler olmak üzere 6 kategoride sınıflanmaktadır. Programın 7. sınıf düzeyinde en çok sosyal değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında yer alan değerlerden dürüstlük, mahremiyet, mütevazılık, sabır ve temizlik değerlerine öğretim programının bu sınıf düzeyinde, mütevazılık ve sabır değerlerine ise programın hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediği görülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın bütününde yer alan değerlere ait sınıflandırma, Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5*Öğretim Programının Bütününde Yer Alan Değerlere Ait Sınıflandırma*

Kategori	4. Sınıf		5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		Programın Bütünü	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal Değerler	155	49,05	222	67,07	202	58,04	195	58,91	774	58,37
Millî Değerler	64	20,25	32	9,67	32	9,2	63	19,03	191	14,41
Bilimsel Değerler	53	16,77	25	7,55	25	7,18	47	14,2	150	11,31
Ekonomik Değerler	38	12,03	47	14,2	23	6,61	16	4,84	124	9,35
Estetik Değerler	6	1,9	5	1,51	19	5,46	6	1,81	36	2,72
Dinî Değerler	--	--	--	--	47	13,51	4	1,21	51	3,84
Toplam	316	100	331	100	348	100	331	100	1326	100

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilere kazandırılacak değerlerin frekans düzeylerinin sınıf düzeyleri ilerledikçe arttığı ancak 7. sınıf düzeyinde bu artışın olmadığı görülmektedir. Ayrıca programın bütününde sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerlerin farklı oranlarda yer aldığı görülmektedir. Programda, bu değer sınıflandırmaları arasında en çok sosyal değerlere yer verilirken en az estetik değerlere yer verilmektedir. Bir diğer önemli sonuç ise dinî değerlere sadece 6 ve 7. sınıf düzeylerinde yer verilmesidir.

Tartışma

Yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerleri, bu değerlere ait sınıflandırmayı ve bu değerlerin programda hangi sıklıkla yer aldığını tespit etmeyi amaçlanan bu araştırmada dördüncü sınıf düzeyinde 41, beşinci sınıf düzeyinde 38, altıncı sınıf düzeyinde 41 ve yedinci sınıf düzeyinde 46 farklı değer ifadesi yer almaktadır. Bir toplumdaki değerlerin kaynağı toplumdaki bireylerin dışındadır ve bireyler bu değerleri kontrol edemezler. Bu değerler bireylerin kontrol edemeyeceği kadar çoklukta ve farklılıktadırlar (Özensel,

2003). Bu çoklukta ve farklılıkta olan değerler, bireylerin davranışlarının belirleyicisi olduğu gibi toplumsal hayatın da yönlendiricisidir. Bu nedenle değerler, toplumsal hayatın devamını ve bütünlüğünü sağlama açısından önemli bir yere sahiptir. Literatür incelendiğinde, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlere önceki programlara kıyasla daha fazla yer verildiğini göstermektedir. Sosyal bilgiler dersine ait önceki öğretim programlarında yer alan değerlerin incelendiği araştırmalarda; Güven (2013) 2004 programında 31 değere yer verildiğini, Balcı ve Yelken (2013), 2010 taslak programda 28 değere yer verildiğini, Kalaycı ve Baysal (2020) ise 2018 programında 18 değere yer verildiğini tespit etmişlerdir. Bu noktada 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerlere daha fazla yer verilmesinin değer eğitimi açısından olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir. Nitekim Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında öğretim programlarında 20 çatı değere yer verilirken (MEB 2024c) 2018 öğretim programlarında kök değer olarak ifade edilen 18 adet değere yer verilmişti (MEB, 2018).

Araştırma bulgularına göre Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde yer alan çatı değerler ve bu çatı değerlerle ilişkili değerlerden bazılarının öğretim programında yer almadığı görülmektedir. Şöyle ki programın 4. sınıf düzeyinde merhamet, mütevazılık, sabır, çalışkanlık, özgürlük; 5. sınıf düzeyinde merhamet, mütevazılık, sabır, sağlık yaşam, çalışkanlık; 6. sınıf düzeyinde dostluk, merhamet, mütevazılık sabır, yardımseverlik; 7. sınıf düzeyinde dürüstlük, mahremiyet, mütevazılık, sabır, temizlik değerleri yer almamaktadır. Bu durum, söz konusu değerler ile ilgili sınıf düzeyinin ders içerikleri arasında doğrudan ilişki olmamasından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Ancak programın bütünü incelendiğinde mütevazılık ve sabır değerlerine programın hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediği görülmektedir. Bu önemli bir bulgudur, çünkü söz konusu çerçevede 3 çatı değer ve etrafında ilişkilendirilen 17 değer ile bir değer çerçevesi sunulmaktadır. Çerçevede söz konusu değerler tutarlı bir şekilde ilişkilendirilerek kolay uygulanabilecek şekilde tasarlandığı ifade edilmektedir (MEB, 2024c). Sosyal bilgiler dersinin değer eğitimindeki yeri ve önemi göz önüne alındığında programdaki bu eksiklik TYMM'nin amaçladığı "Bilge Neslin" oluşumunda bazı eksikliklerin ortaya çıkabileceğini düşündürmektedir (MEB, 2024b). Şöyle ki öğrencilerin kişisel, sosyal, kültürel ve çevresel yönlerini kapsayan değer sisteminin çok yönlü ve zengin gelişimi açısından programda söz konusu bu iki değere yer verilmemesi bir eksiklik olarak

değerlendirilebilir. Nitekim Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'ne göre değerler, öğretim programlarında doğrusal bir yapı şeklinde değil, disiplinler arası yatay bir ilişkide tasarlanmıştır. Bu sayede söz konusu çerçevede yer alan değerler, eğitim uygulamalarının tüm bileşenleri ile bütüncül bir şekilde öğrencilerde oluşacak değer sisteminin gelişimine katkı sunacaktır (MEB, 2024c).

Araştırma bulgularına göre öğretim programının bütününde yer alan değerlerin sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerler olmak üzere altı tipte sınıflandığı görülmektedir. Bu noktada öğrencilerin değer sistemlerinin oluşumunda farklı değer sınıflandırmalarına yer verilerek programın amaçladığı “bilge neslin” yetiştirilmesinde (MEB, 2024b) bütüncül bir bakışın sağlandığı söylenebilir. Busonuç literatürdeki araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Değer sınıflandırmaları üzerine yapılan araştırmalarda genel olarak estetik, ekonomik, politik, bilimsel, sosyal-toplumsal, dinî-manevi, geleneksel, ulusal, kişisel, demokratik ve çalışma değerleri gibi çeşitli sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir (Acat & Aslan, 2012; Güngör, 1998; Özensel, 2003; Schwartz, 1992; Ülken, 2001; Winter vd., 1998). TYMM kapsamında yenilenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nı değer eğitimi açısından inceleyen Izgar'ın (2024) araştırma sonuçlarına göre, söz konusu programda sosyal, millî ve manevi, bilimsel değerler olmak üzere üç tip değer sınıflandırmasının varlığından söz edilmektedir. Sosyal bilgiler dersine ait öğretim programlarını inceleyen bir diğer araştırmaya göre 1998 programının ilkökul kademesinde ulusal değerlere yer verilirken ortaokul kademesinde ulusal değerlerle birlikte evrensel değerlere de yer verildiği görülmüştür (Evin & Kafadar, 2004). Bu noktada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda farklı değer sınıflandırmalarına yer verilmesi öğrencilerin değer sistemlerinin oluşumu açısından olumlu bir sonuç olarak görülebilir. Çünkü bireyin kişisel, sosyal, kültürel ve çevresel yönleri göz önüne alındığında bireyin değer sisteminin çok yönlü ve zengin bir oluşum içinde olması önemli bir husustur. Buda değer sisteminin oluşumu açısından bireyin her bir yönünün farklı değerler ile zenginleştirilmesine bağlıdır.

Diğer taraftan araştırma bulguları programda yer alan değer sınıflamaları arasında en çok sosyal değerlere yer verildiğini (%58,37) diğer değer tiplerine ise daha az yer verildiğini göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde belirlenen çatı değerler ve ilişkili değerlerin çoğunun (örneğin, aile bütünlüğü, sorumluluk, adalet, dürüstlük) sosyal değerler içerisinde yer almasından kaynaklı olabileceğidir (MEB, 2024c). Nitekim Bazarkulov'un

(2008) da ifade ettiği gibi insanları en fazla etkileyen unsur toplumsal değerlerdir. Yine araştırma bulgularına göre dinî değerlere programın 6 ve 7. sınıf düzeylerinde yer verilirken alt sınıf düzeylerinde yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun ders içeriklerinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Örneğin 6. sınıf düzeyi ders içeriğinde yer alan “İslamiyet’in Kabulüyle Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatlarında Meydana Gelen Değişimler” konusu, alt sınıflarda yer almamaktadır (MEB, 2024a). Bu nedenle 6. ve 7. sınıf düzeylerinde ders içeriğinden kaynaklı olarak dinî değerlere yer verildiği söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre sınıf düzeyi ilerledikçe programda yer alan değerlerin frekans düzeylerinde bir artış görülürken 7. sınıf düzeyinde bu durum görülmemektedir. Programda yer alan değerlerin öğrencilere kazandırılması ancak bu değerlere ait öğrenme yaşantılarının sınıf düzeyleri açısından dengeli bir şekilde dağılımı ile gerçekleşebilir (Izgar, 2024). Sarmal programlama anlayışına göre sınıf düzeyi ilerledikçe öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve değerlerin görece olarak derinliği artmalı, kapsamı genişlemelidir (Demirel, 2008). Nitekim farklı öğretim programlarını inceleyen önceki araştırmalar öğretim programlarının içeriğinin sarmal programlama anlayışı kapsamında aşamalı ve giderek genişleyen bir yapıda tasarlandığını göstermektedir (Çopur & Seyhan, 2022; Izgar, 2024; Kandırmaz vd., 2023). Bu noktada söz konusu programın 7. sınıf düzeyinde yer verilen değerlere ait öğrenme yaşantılarının artırılmasının olumlu olacağı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma TYMM kapsamında yenilenen 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerleri, bu değerlere ait sınıflandırmayı ve bu değerlerin programda hangi sıklıkla yer aldığını ortaya çıkarmakta ve değer eğitimi ile ilgili literatüre katkıda bulunmaktadır.

Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, TYMM’nin amaçladığı “Bilge Neslin” oluşabilmesi için bireylerin değer sistemlerinde yer alması gereken değerleri açıklamaktadır. Bu değerler; saygı, sorumluluk, adalet (çatı değerler) ve tasarruf, sabır, mahremiyet, mütevizilik, sağlıklı yaşam, çalışkanlık, sevgi, dostluk, özgürlük, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik, aile bütünlüğü, temizlik, duyarlılık, estetik, merhamet (çatı değerlerle ilişkilendirilen alt değerler) değerleridir. Çerçeve, bu değerlerin eğitim uygulamalarının tüm bileşenleriyle ilgili bütüncül ilişkisini açıklamaktadır (MEB, 2024c). Ancak araştırma bulguları

Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde yer alan değerlerden mütevazılık ve sabır değerlerine programın hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediğini göstermektedir. Bu önemli bir sonuçtur çünkü söz konusu çerçeve bireyi; bilişsel, duyuşsal, bedensel, sosyal ve kişilik gelişim alanlarıyla bir bütün olarak ele almaktadır. Bu bütünlük ise çerçevede ifade edilen çatı değerler ve ilişkili alt değerlerin etkileşimiyle sağlanabilmektedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın bütününde yer verilmeyen bu iki değer eksikliğinin, öğretim programı ile modelin teorik yapısı arasındaki uyum sorununa işaret ettiği söylenebilir.

Toplum, kendisini oluşturan bireyler vasıtasıyla var olur. Bu yüzden toplumu oluşturan bireylerin özellikleri, toplumun hangi konumda olacağını belirler. Toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu değerler ise toplumsal gelişimin temel unsurudur (Uzunkol, 2014). Diğer taraftan sosyal bir varlık olan birey; kişisel, sosyal, kültürel, estetik ve manevi yönleriyle toplumsal hayat içinde bir bütün olarak var olur. Bireyin bu yönlerini kapsayan değerler topluluğu, onun değer sistemini oluşturur. Dolayısıyla bireyin değer sistemi içerisinde var olan farklı değer tipleri, bireyin toplumsal hayat içerisindeki var oluş kaynağını bütün yönleriyle işe koşar. Bireyin zengin bir değer sistemine sahip olabildiğini sağlayacak en önemli araç ise eğitimidir. Araştırma bulguları, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın bütününde öğrencilere kazandırılacak değerlerin sosyal, millî, bilimsel, ekonomik, estetik ve dinî değerler olmak üzere altı tipte sınıflandığını göstermektedir. Bu önemli bir sonuçtur çünkü öğrencilerin değer sistemlerinin oluşumunda farklı değer tiplerine yer verilmiştir. Bu noktada programın, öğrencileri bir birey olarak var edecek bütün yönlerine vurgu yaptığı söylenebilir.

İçerik öğretim programlarının önemli bir boyutudur. İçerik tasarımında farklı yaklaşımlar olmakla birlikte MEB (2018) sarmal programlama yaklaşımını benimsemiştir. Bu yaklaşıma göre her konu kendi içindeki ardışıklığa göre sınıflara dağıtılır. İçerikte üst sınıflara geçildikçe kazanımlarda belirtilen bilgi, beceri ve anlayışların görece derinliği artırılır, kapsamı genişletilir ve öğrenilen konular genişleyen tekrara dayalı şekilde ilerletilir (Demirel, 2008). Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin 4, 5 ve 6. sınıf düzeyinde tekrarlanma sıklığının giderek arttığı ancak 7. sınıf düzeyinde bu artışın olmadığı görülmektedir. Bu noktada TYMM, programların içerik çerçevesini doğrusal bir yaklaşım yerine konuların birbirinin ön koşulu olacak şekilde tasarlanmasını, sınıf düzeylerine göre derinliğin artırılmasını ve

sürekliliğin sağlanmasını amaçlamaktadır (MEB, 2024a). Dolayısıyla modele göre içeriğin tasarımında programda yer alan değerlerin sınıf düzeylerine göre genişleyen tekrara dayalı şekilde ilerlemesi beklenmektedir. Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Öğrencilerin değer sistemlerinin oluşumunda programın bütüncül yaklaşımını sağlayabilmek için Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde yer alan değerlerden mütevazılık ve sabır değerlerine Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın bütününde yer verilmesi önerilebilir.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerik tasarımında yer verilen değerlerin sınıf düzeylerine göre genişleyen tekrara dayalı şekilde ilerlemesi açısından 7. sınıf düzeyinde değerlere daha fazla yer verilmesi önerilebilir.
- Bu araştırma Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi kapsamında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı analiz etmiştir. Program, yakın zamanda uygulamaya konulduğu için programın öğrenciler üzerindeki etkisi henüz tam bilinmemektedir. Bu noktada öğretim programlarının etkisini ortaya koyabilecek araştırmaların yapılması önerilebilir.

Extended Summary

Introduction

The Ministry of National Education has renewed the curriculum of many courses with a new perspective called the Century of Türkiye Education Model. The renewed curricula have entered into force as of the 2024-2025 academic year. One of these renewed curricula is the Social Studies course curriculum (MEB, 2024b). In the model, the characteristics of the “wise generation” that the education system aims to raise are explained within the framework of the virtue-value-action framework. The framework provides a perspective on the values that can be imparted to students through various teaching practices (MEB, 2024c). In the content dimension of the curriculum, it is decided what will be taught to students and the subjects to be taught are determined (Demirel, 2008). In this context, value classifications answer the question of “what will we teach” in terms of value education. In other words, value classifications become a source for determining which values should be included in the curriculum. At this point, the main purpose of this research is to reveal which values are included in the Social Studies Course Curriculum in the Context of the Century of Türkiye Education Model Virtue-Value-Action Framework and in which value types these values are classified.

Methodology

This research was conducted according to a document review within the scope of qualitative research methodology. Data were obtained from the 2024 social studies course curriculum. In the first stage of data analysis, all grade levels of the Social Studies course curriculum were reached. In the second stage, since it was possible to analyze the entire data set to be examined in terms of time and cost, no sample selection process was performed. The entire program was analyzed. In the third stage, the value classifications in the literature related to the subject were determined as categories. In the fourth stage, the value expressions in the program were determined as words, themes, and concepts and a coding unit was created. In the fifth stage, the connection between the codes created and the determined categories was established. In the last stage of data analysis, categories and codes were made understandable with tables.

Findings

According to the research findings, the curriculum includes 41 values at the 4th grade level, 38 values at the 5th grade level, 41 values at the 6th grade level, and 46 values at the 7th grade level. It is seen that the frequency levels of the values to be imparted to the students increase as the grade levels progress. However, it is seen that there is no such increase at the 7th grade level. When the entire program is examined, it is seen that the values of modesty and patience, which are among the umbrella values included in the Virtue-Value-Action Framework, are not included at any grade level in the program. The values included in the curriculum are classified into six types: social, national, scientific, economic, aesthetic, and religious values. Among the value classifications included in the program, social values are included the most.

Discussions, Conclusions, and Recommendations

It can be said that giving more space to values in the Social Studies Course Curriculum is a positive development in terms of value education. Indeed, while 20 umbrella values are included in the curriculum within the scope of the Virtue-Value-Action Framework (MEB 2024c), 18 values expressed as root values were included in the 2018 curriculum (MEB, 2018). According to the research findings, while an increase is observed in the frequency levels of the values in the program as the grade level progresses, this situation is not seen at the 7th grade level. The

acquisition of the values in the program by students can only be achieved by a balanced distribution of the learning experiences of these values in terms of grade levels (Izgar, 2024). According to the spiral programming approach, the relative depth and scope of the knowledge, skills and values to be acquired by students should increase as the grade level progresses (Demirel, 2008). Therefore, it can be said that increasing the learning experiences of the values included in the 7th grade level of the program in question would be positive. In fact, previous studies examining different curricula show that the content of the curricula is designed in a gradual and gradually expanding structure within the scope of the spiral programming approach (Çopur and Seyhan, 2022; Izgar, 2024; Kandırmaz et al., 2023). When the entire program is examined, it is an important result that the values of modesty and patience are not included in any grade level of the program. Because in the framework in question, a value framework is presented with 17 values associated with 3 umbrella values. It is stated that the values in question are designed in a way that they can be easily applied by being associated consistently in the framework (MEB, 2024c). Considering the place and importance of the social studies course in value education, this deficiency in the program suggests that some deficiencies may arise in the formation of the “Wise Generation” aimed by the Century of Türkiye Education Model. According to the research findings, it is seen that the values included in the entire curriculum are classified into six types: social, national, scientific, economic, aesthetic and religious values. At this point, it is positive that different value classifications are included in the formation of students’ value systems. Because the program aims to raise a “wise generation” (MEB, 2024b) and provides a holistic structure, on the other hand, research findings show that among the value classifications in the program, social values are given the most place (58.37%), while others are given less place. The reason for this situation is that most of the umbrella values determined in the Virtue-Value-Action Framework (e.g., family integrity, responsibility, justice, honesty) are social values (MEB, 2024c). Again, according to research findings, religious values are only given place in the 6th and 7th grade levels of the program. It can be said that this situation is due to the course content. For example, the subject of “Changes in the Social and Cultural Lives of Turks with the Acceptance of Islam” in the 6th grade course content is not included in the other sub-grades (MEB, 2024a). According to the research results, it can be recommended that values be given more place in the 7th grade level of the

curriculum. On the other hand, in order to ensure the holistic approach of the program in the formation of students' value systems, it may be recommended to include modesty and patience, which are among the umbrella values in the Virtue-Value-Action Framework, in the curriculum. It may also be recommended to examine the curriculum of other courses within the scope of the Virtue-Value-Action Framework.

Yazar Katkıları: Bu çalışma tek yazarlı olarak yürütüldüğünden yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Etik Beyanı: Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen kurallara uyduğumu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler”e dayalı hiçbir işlem yapmadığımı beyan ederim. Aynı zamanda tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun makale yazarına ait olduğunu beyan ederim.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve veriler 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan elde edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma TR Dizin kriterlerine göre “insan katılımcıları içeren bir araştırma” olmadığı için etik kurul izni alınmamıştır.

Finansman: Bu araştırma herhangi bir fon almamıştır.

Telif Hakları: Milli Eğitim dergisinde yayımlanan çalışmaların Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Veri Kullanılabilirliği Beyanı: Bu çalışma sırasında oluşturulan veya analiz edilen veriler, talep üzerine yazarlardan temin edilebilir.

Yazma Yardımı için Yapay Zekâ Kullanımı: Bu çalışmada yazma yardımı için yapay zekâ kullanılmamıştır.

Kaynakça

- Acat, M. B., & Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Bailey, K. (2008). *Methods of social research* (4th Ed.). The Free Press.
- Balcı, A., & Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Bazarkulov, S. (2008). *Değer öğretimi ve dinden öğrenme* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Blennow, K., & Olson, M. (2023). Students' narrative action in social science teaching in Swedish upper secondary school: Limitations and openings. *Acta Didactica Norden*, 17(2), 1-24.
- Carter, J. D. (2017). *Increasing significance of social studies: A multi-dimensional contextual analysis of social studies engagement and achievement during high school*. (Doctoral dissertation, Temple University). ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and Research design: Choosing among five traditions*. Sage Publications
- Çoban, O., & Akşit, İ. (2005). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Çopur, A., & Seyhan, C. (2022). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının sarmal programlama modeline uygunluğunun kazanım düzeyinde incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 722-740.
- Demirel, Ö. (2008). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi.

- Evin, İ., & Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Garwood, J. D., McKenna, J. W., Roberts, G. J., Ciullo, S., & Shin, M. (2021). Social studies content knowledge interventions for students with emotional and behavioral disorders: A meta-analysis. *Behavior modification*, 45(1), 147-176.
- Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi, Ahlâki Değerler ve Ahlâki Gelişme*: Ötügen Yayınları.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 355-374.
- Izgar, G. (2024). Değerler eğitimi bağlamında 2024 hayat bilgisi dersi öğretim programı. İçinde H. Bülbül ve F. Kayalar (Ed.'ler.), *Teori ve uygulamada eğitim bilimleri* s. 82-94). Duvar Yayınları.
- İlter, İ. (2020). Değerin tanımı ve değer sınıflandırmaları. İçinde G. Izgar & B. Dilmaç (Ed.'ler.), *Değer eğitimi kavram, ilke ve yaklaşımlar* (s. 33-64). Pegem Akademi.
- Kalaycı, N., & Baysal, S. B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi (2005-2017-2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 106-129.
- Kandırmaz, M., Üredi, P., Doğan, E., & İlaslan, B. B. (2023). Farklı ülkelerin öğretim programlarının içerik boyutunun incelenmesi: Yeni bir içerik çerçevesi önerisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1742-1765.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Mathé, N. E. H., & Elstad, E. (2020). Exploring students' effort in social studies. *Nordidactica*, 1, 65-87.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd Ed.). SAGE Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *İlk ders genelgesi* (Genelge No: 2010/53). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <https://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=1>
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- MEB. (2024a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/sosyal-bilgiler-dersi>
- MEB. (2024b). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>
- MEB. (2024c). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi*. <https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/erdem-deger-eylem-cercevesi>
- National Council for the Social Studies (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. NCSS.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Resmî Gazete. (1973, 24 Haziran). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. (Kanun No: 1739). <https://mevzuat.meb.gov.tr/>
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press.
- Ross, E. W. (Ed.). (2014). *The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities*. State University of New York Press.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol 25, pp. 1-65). Academic Press.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin öz saygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ülken, H.Z. (2001). *Eğitim felsefesi*. (2. Baskı). Ülken Yayınları.
- Winter, P. A., Newton, R. M., & Kirkpatrick, R. L. (1998). The influence of work values on teacher selection decisions: The effects of principal values, teacher values, and principal–teacher value interactions. *Teaching and Teacher Education*, 14(4), 385-400.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.